

INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

Zróźnicowanie regionalne sytuacji ekonomicznej rodzin rolników uzyskujących dochody z co najmniej dwóch źródeł

IERiGŻ-PIB, Warszawa, 1 marca 2013 r.

mgr inż. Irena Augustyńska-Grzymek
Irena.Augustynska@ierigz.waw.pl

Plan prezentacji

1. Wybrane informacje o objętych badaniami gospodarstwach rolnych.
2. Poziom i źródła dochodów rodzin rolników z wyodrębnionych dla Polski regionów rolniczych FADN.
3. Podstawowe czynniki decydujące o wysokości dochodów z gospodarstw rolnych rodzin z wybranych regionów.
4. Podsumowanie.

Uzasadnienie wyboru tematu (1/2)

W 1996 r. ok. 50% rodzin użytkujących gospodarstwa indywidualne miało 2 źródła dochodu, a 40% - 3 źródła, ponadto po ok. 20% tych rodzin posiadało dochody z rent i emerytur lub z pracy najemnej [Gorzelałak 2002].

W 2000 r. w ponad 50% rodzin użytkujących gospodarstwa rolne głównym przychodem pieniężnym były zarobki z pracy najemnej lub pozarolniczej działalności gospodarczej [Sikorska 2001].

W 2007 r. 87% rodzin użytkujących indywidualne gospodarstwa rolne pozyskiwało dochody spoza gospodarstwa. Były to głównie dochody z emerytur i rent oraz z najemnej pracy zarobkowej [Zegar 2009].

Gorzelałak E., 2002, *Dochody ludności rolniczej w okresie powojennym ze szczególnym uwzględnieniem lat dziewięćdziesiątych*, [w:] *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*, nr 1, Warszawa: KER PAN, IERiGŻ, SER PTE, s. 3-17.

Sikorska A., 2001, *Zmiany strukturalne na wsi i w rolnictwie w latach 1996-2000 a wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich. Synteza*, Warszawa: IERiGŻ, s. 16.

Zegar J. St., 2009, *Struktura polskiego rolnictwa rodzinnego pod koniec pierwszej dekady XXI wieku*, Warszawa: IERiGŻ-PIB, s. 139.

Uzasadnienie wyboru tematu (2/2)

Prace badawcze wielu autorów wskazują, że większy udział dochodów spoza gospodarstwa (*np. z emerytur, najemnej pracy zarobkowej itp.*) w dochodach rodzin rolników występuje w mniejszych obszarowo i ekonomicznie gospodarstwach rolnych [Kołoszko-Chomentowska 2004; Fernandez-Cornejo i in. 2007; Goraj, Mańko i Michalak 2010] – *do analizy wybrano więc gospodarstwa małe ekonomicznie tzn. o wielkości 2-8 ESU.*

Słabo znane są różnice regionalne w sytuacji ekonomicznej rodzin rolników posiadających dochody z co najmniej dwóch źródeł, jak też powiązania struktury dochodów rodzin rolników z sytuacją ekonomiczną tych rodzin.

Kołoszko-Chomentowska Z., 2004, Kondycja ekonomiczna rodzinnych gospodarstw rolniczych, [w:] Wiejskie gospodarstwo domowe w obliczu problemów transformacji, integracji i globalizacji, Praca pod redakcją Adamowicza M., Prace naukowe SGGW, Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu, nr 33, Warszawa: SGGW, s. 197-202. .

Fernandez-Cornejo J., Mishra A., Nehring R., Hendricks Ch., Southern M., Gregory A., 2007, Off-farm income, technology adoption, and farm economic performance, Economic Report no 36 from the Economic Research Service, Washington: USDA (the U.S. Department of Agriculture). Dostępny w internecie: <http://www.ers.usda.gov>.

Goraj L., Mańko S., Michalak P., 2010, Poziom i struktura dochodów rodzin rolniczych z gospodarstw prowadzących rachunkowość w 2009 roku, Warszawa: IERiGŻ-PIB, s. 18-19.

Cel pracy

Ustalenie podstawowych czynników decydujących o sytuacji ekonomicznej rodzin rolników z gospodarstw pogrupowanych według lokalizacji w wyodrębnionych dla Polski regionach rolniczych.

Wybrane informacje o objętych badaniami gospodarstwach rolnych

Do badań przyjęto grupę gospodarstw o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 ESU

(tzn. gospodarstwa o wielkości 2-4 ESU określane wg metodyki FADN jako bardzo małe oraz gospodarstwa o wielkości ekonomicznej 4-8 ESU nazywane małymi).

W 2007 roku liczba gospodarstw rolnych o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 ESU wynosiła w Polsce 521 tysięcy i stanowiła:

- 68% gospodarstw towarowych objętych badaniami FADN,
- 22% ogółu gospodarstw rolnych w kraju

oraz zajmowała 4,5 mln ha UR, tzn. 28% ogółu UR.

W 2007 roku w gospodarstwach tych pracowało 804 tys. osób w przeliczeniu na pełnozatrudnionych (w AWU), czyli ok. 35% osób pełnozatrudnionych pracujących w gosp. rolnych.

Materiał i metodyka badań

1. Próba badawcza - dobór celowy:

- indywidualne gospodarstwa rolne nieprzerwanie uczestniczące w badaniach systemu Polski FADN w latach 2005-2009,
- wielkość ekonomiczna: 2-8 ESU,
- jednostki we władaniu rodzin uzyskujących dochód z gospodarstwa rolnego oraz z co najmniej jednego innego źródła.

2. Określenie poziomu dochodów ogółem rodzin rolników władających gospodarstwami z wyodrębnionych dla Polski regionów rolniczych FADN.

3. Rozpoznanie podstawowych czynników decydujących o wysokości dochodów z gospodarstw rolnych zlokalizowanych w wybranych regionach.

Wybrane wskaźniki wykorzystane w badaniach

$$\text{Kosztochłonność produkcji [\%]} = \frac{\text{koszty ogółem}}{\text{wartość produkcji ogółem}} \times 100$$

$$\text{Stopień zadłużenia gospodarstw [\%]} = \frac{\text{zobowiązania ogółem}}{\text{aktywa ogółem}} \times 100$$

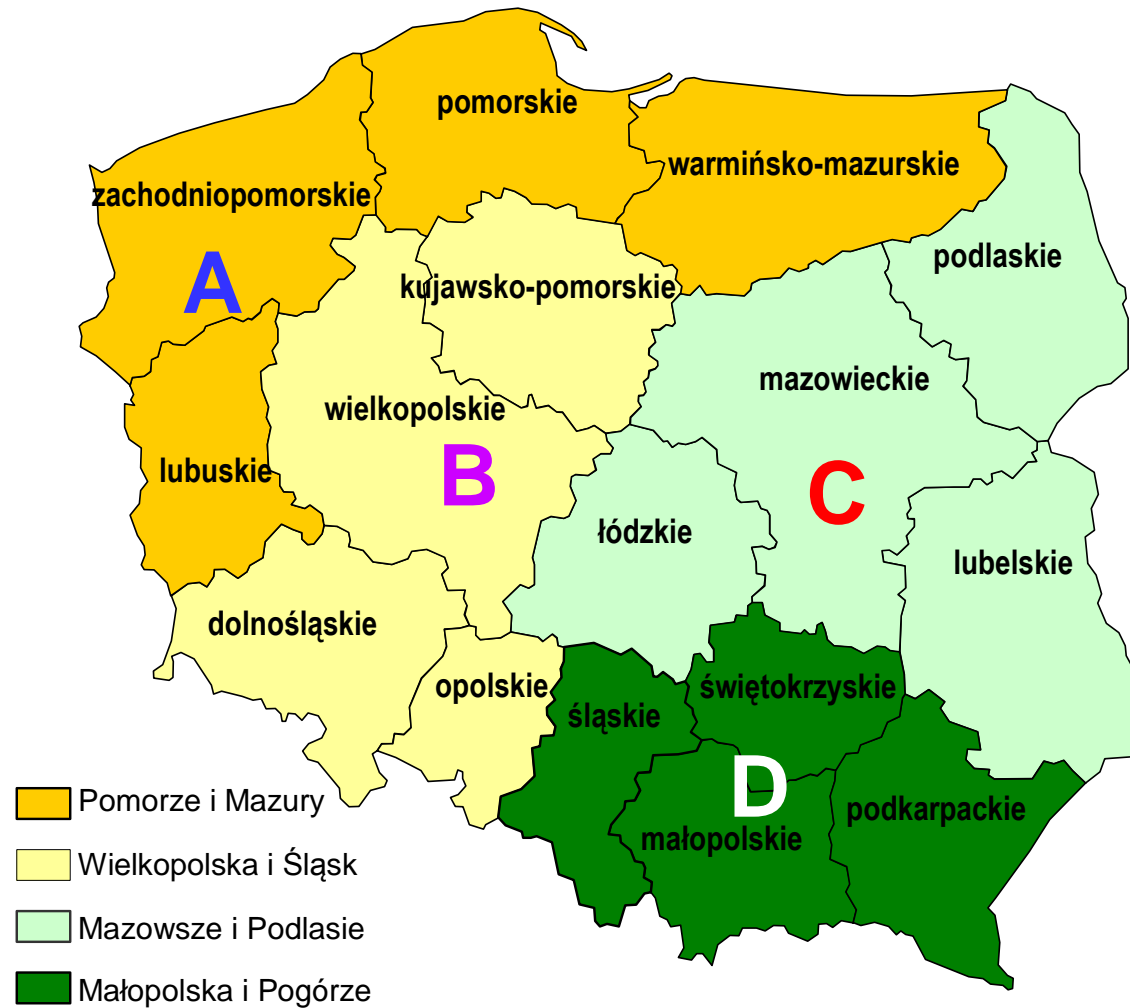
$$\text{Stopa reprodukcji majątku trwałego [\%]} = \frac{\text{inwestycje netto}}{\text{aktywa trwałe}} \times 100$$

$$\text{Wydajność pracy [tys. zł/AWU]} = \frac{\text{wartość produkcji ogółem}}{\text{osoby pełnozatrudn., AWU}}$$

$$\text{Produktywność ziemi [tys. zł/ha UR]} = \frac{\text{wartość produkcji ogółem}}{\text{powierzchnia UR}}$$

$$\text{Wskaźnik unieruchomienia majątku [krotność]} = \frac{\text{aktywa trwałe}}{\text{aktywa obrotowe}}$$

Podział Polski na regiony rolnicze FADN

Informacje o gospodarstwach rolnych z wyodrębnionych regionów, średnio dla lat 2005-2009

Wyszczególnienie	A	B	C	D
Liczba badanych gospodarstw	31	98	189	109
Wielkość ekonomiczna [ESU]	4,7	4,6	4,6	4,5
Wskaźnik bonitacji użytków rolnych (UR) [pkt]	0,74	0,80	0,79	0,80
Powierzchnia UR [ha]	13,20	10,13	10,56	9,14
w tym: dodzierżawionych [proc.]	13,9	12,7	15,6	21,6
Udział odlogów w UR [proc.]	2,9	1,0	0,7	0,8
Nakłady pracy ogółem [AWU]	1,49	1,28	1,41	1,48
w tym: pracy najemnej [proc.]	6,8	3,8	2,2	4,5

A – Pomorze i Mazury, B – Wielkopolska i Śląsk, C – Mazowsze i Podlasie, D – Małopolska i Pogórze.

Źródło: obliczenia wł. na podst. danych systemu FADN oraz „Ankiety dotyczących dochodów spoza gosp. rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym”.

Sytuacja ekonomiczna rodzin rolników z wyodrębnionych regionów, średnio w latach 2005-2009

Wyszczególnienie	A	B	C	D
Dochód ogółem rodziny rolnika [zł]	35 786	31 235	31 211	30 929
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego [zł]	21 428	12 175	13 612	15 741
Dochód spoza gospodarstwa rolnego [zł]	14 358	19 060	17 599	15 188
Udział dochodu spoza gosp. w dochodzie ogółem rodziny rolnika [proc.]	40,1	61,0	56,4	49,1
Udział dopłat do dział. operac. w dochodzie z gospodarstwa rolnego [proc.]	58,6	76,1	82,0	55,8
Udział gospodarstw z ujemnym dochodem z gospodarstwa [proc.]	9,0	9,8	7,7	5,9
Udział zadłużonych gospodarstw rolnych [proc.]	58,1	38,0	33,4	28,1

A – Pomorze i Mazury, B – Wielkopolska i Śląsk, C – Mazowsze i Podlasie, D – Małopolska i Pogórze. W kolejnych regionach (patrzac od strony lewej) badaniami objeto odpowiednio 31, 98, 189 i 109 gospodarstw.

Źródło: obliczenia wł. na podst. danych systemu FADN oraz „Ankiet dotyczących dochodów spoza gosp. rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym”.

Ankieta dotycząca dochodów spoza gospodarstwa rolnego rodziny rolnika - strona tytułowa

**Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
- Państwowy Instytut Badawczy**
ul. Świętokrzyska 20
00-950 Warszawa 1
Skr. pocztowa 984
tel./faks: (48 22) 826 93 22, (48 22) 826 61 58
email: rachrol@fadn.pl
www.fadn.pl

Ankieta dot. dochodów spoza gospodarstwa rolnego rodziny rolnika w 2013 r.

Imię i nazwisko pracownika biura rachunkowego: NPBR _____

W poniższej tabeli proszę wpisać, w odpowiedniej rubryce, nr przedziału w którym określony dochód się znajduje.

		Dochody po potrąceniu zaliczek na podatek dochodowy				Dochody po opodatkowaniu
		z pracy najemnej 1	z emerytur i rent 2	z pozostałych świadczeń społecznych ¹ 3	pozostałe 4	z zarejestrowanej działalności pozarolniczej 5
Styczeń	01					X
Luty	02					
Marzec	03					
Kwiecień	04					
Maj	05					
Czerwiec	06					
Lipiec	07					
Sierpień	08					
Wrzesień	09					
Październik	10					
Listopad	11					
Grudzień	12					
RAZEM	13					

¹ np. odszkodowania z tyt. ub. społecznych; zasiłki.

Jeżeli prowadzona jest działalność pozarolnicza proszę podać krótki opis lub symbol EKD/PKD:
.....
.....
.....

Symbol EKD/PKD: _____

Wyrażam zgodę na udostępnienie powyższych danych dla celów naukowo-badawczych IERiGŻ-PIB.

NIG: _____ data i podpis rolnika _____

Źródło: opracowanie Zakładu Rachunkowości Rolnej IERiGŻ-PIB.

Zróżnicowanie gospodarstw domowych rodzin rolników pod względem źródeł pozyskania dochodu spoza gospodarstwa rolnego

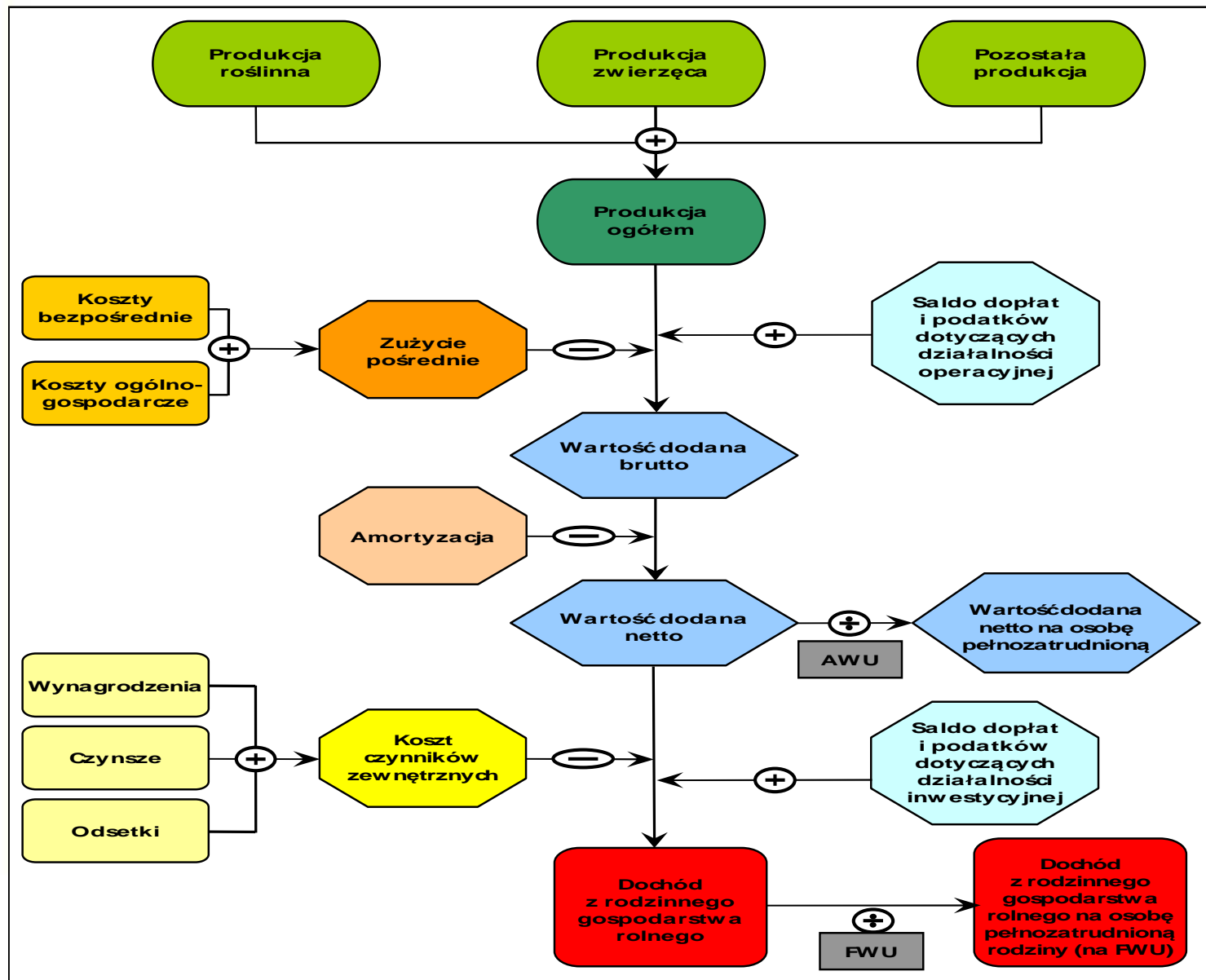
Wyszczególnienie	Lata badań				Średnio w latach 2005-2009	
	2005		2009		A	C
	A	C	A	C		
Gospodarstwa rodzin posiadających 2 źródła dochodu: gospodarstwo rolne i 1 źródło spoza gospodarstwa [proc.]	77,4	78,3	80,6	75,1	78,1	76,6
w tym: praca najemna	32,3	46,0	38,7	46,0	34,8	46,2
emerytury i renty	19,4	14,8	19,4	14,8	20,0	14,8
zarejestrowana działalność pozarolnicza	6,5	1,6	3,2	1,1	3,9	1,2
Gospodarstwa rodzin posiadających więcej niż 2 źródła dochodu: gospodarstwo rolne i co najmniej 2 źródła spoza gosp. [proc.]	22,6	21,7	19,4	24,9	21,9	23,4
w tym: praca najemna oraz emerytury i renty (łącznie)	3,2	6,9	3,2	7,9	1,9	7,3
praca najemna oraz świadczenia społ. inne niż emerytury i renty (łącznie)	0,0	2,6	6,5	6,9	4,5	4,8
emerytury i renty oraz świadczenia społ. inne niż emerytury i renty (łącznie)	6,5	2,1	6,5	1,6	5,8	2,1

A - Pomorze i Mazury, C - Mazowsze i Podlasie. W regionie A badaniami objęto odpowiednio 31 gospodarstw, a w regionie C – 189 gospodarstw.

Świadczenia społeczne inne niż emerytury i renty to m.in. zasiłki (macierzyński, chorobowy), odszkodowania z ubezpieczeń społecznych np. powypadkowe.

Źródło: obliczenia wł. na podst. danych systemu FADN oraz „Ankiety dotyczących dochodów spoza gosp. rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym”.

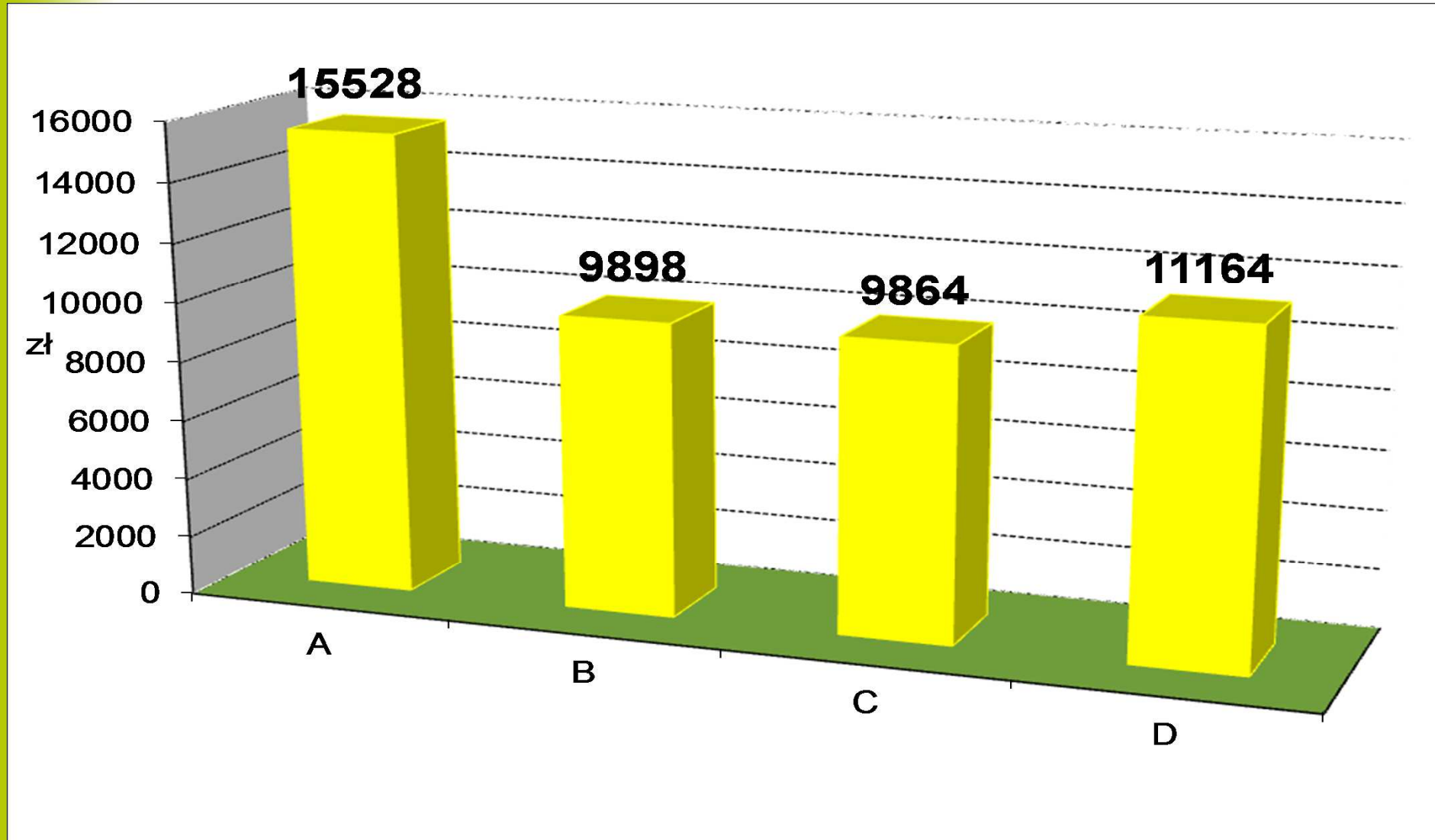
Sposób obliczania dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według metodyki systemu Polski FADN

Źródło: opracowanie systemu Polski FADN.

Dochód z gospodarstwa rolnego na 1 pełnozatrudnionego członka rodziny rolnika, średnio w latach 2005-2009

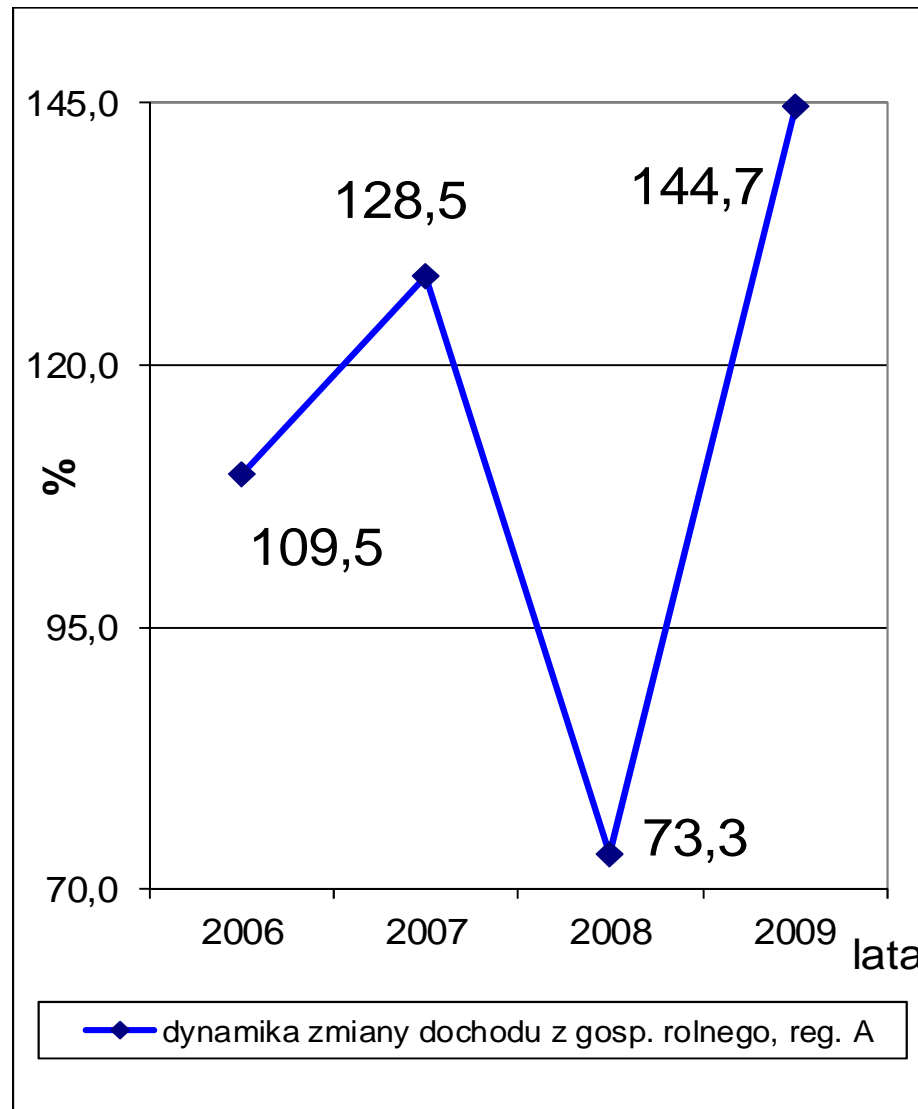
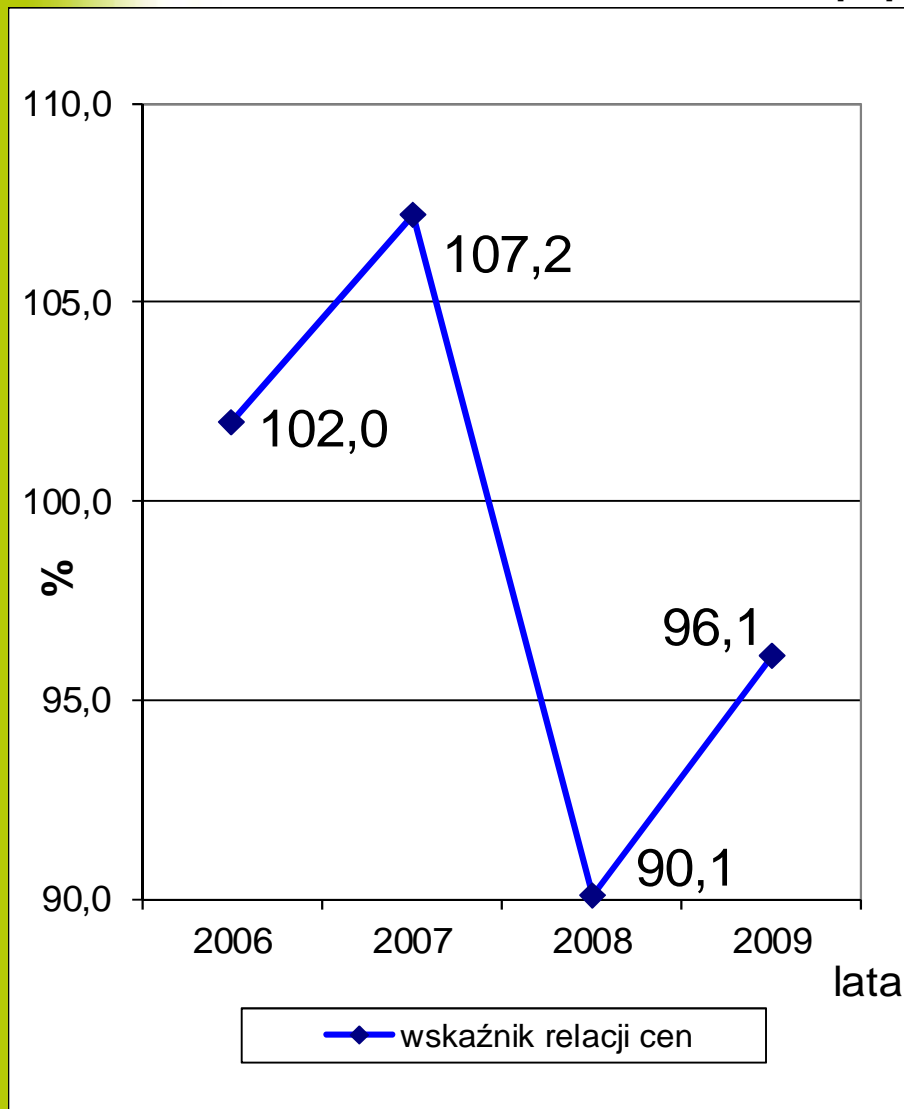
A – Pomorze i Mazury, B – Wielkopolska i Śląsk, C – Mazowsze i Podlasie, D – Małopolska i Pogórze. W kolejnych regionach (patrząc od strony lewej) badaniami objęto odpowiednio 31, 98, 189 i 109 gospodarstw.

Źródło: obliczenia wł. na podst. danych systemu FADN oraz „Ankiety dotyczących dochodów spoza gosp. rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym”.

Wskaźnik nożyc cen wg GUS a dynamika zmiany dochodu w grupie gospodarstw rolnych z regionu Pomorze i Mazury

rok poprzedni = 100

Źródło: Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju. Rok 2012. GUS, Warszawa 2013.

Reg. A – Pomorze i Mazury (31 gospodarstw).
Źródło: obliczenia wł. na podst. danych FADN oraz „Ankiety dotyczących dochodów spoza gosp. rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym”.

Podstawowe czynniki decydujące o dochodach z gospodarstw rolnych z wyodrębnionych regionów, średnio w latach 2005-2009

Wyszczególnienie		A	B	C	D
Wartość produkcji sprzedanej	[zł]	57 045	34 490	29 553	30 330
Kosztochłonność produkcji	[proc.]	86,9	88,3	89,3	81,1
Udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem	[proc.]	65,4	45,0	48,2	40,4
Udział amortyzacji w kosztach ogółem	[proc.]	12,8	24,7	23,0	28,8
Wydajność pracy	[tys. zł/ AWU]	49,8	29,5	25,8	28,4
Produktywność ziemi*	[tys. zł/ ha UR]	5,8	3,8	3,5	4,7

A – Pomorze i Mazury, B – Wielkopolska i Śląsk, C – Mazowsze i Podlasie, D – Małopolska i Pogórze. W kolejnych regionach (patrzac od strony lewej) badaniami objęto odpowiednio 31, 98, 189 i 109 gospodarstw.

* przy obliczaniu produktywności ziemi od ogólnej powierzchni użytków rolnych odjęto powierzchnię odłogów i ugorów.

Źródło: obliczenia wł. na podst. danych systemu FADN oraz „Ankiety dotyczących dochodów spoza gosp. rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym”.

**Sytuacja ekonomiczna rodzin rolników
z gospodarstw położonych w regionie
Pomorze i Mazury oraz Mazowsze i Podlasie
i pogrupowanych według udziału dochodu
spoza gospodarstwa
w dochodzie ogółem rodziny rolnika**

Sytuacja ekonomiczna rodzin rolników z wybranych regionów, średnio w latach 2005-2009

Wyszczególnienie	A		C	
	Udział dochodu spoza gosp. w dochodzie ogółem rodziny rolnika			
	do 50%	50% i więcej	do 50%	50% i więcej
Dochód ogółem rodziny rolnika [zł]	43 916	28 164	32 157	30 738
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego [zł]	33 549	10 066	21 483	9 676
Dochód spoza gospodarstwa rolnego [zł]	10 367	18 099	10 674	21 062
Udział dochodu spoza gosp. w dochodzie ogółem rodziny rolnika [proc.]	23,6	64,3	33,2	68,5
Relacja dopłat do dział. operac. do dochodu z gospodarstwa rolnego [krotn.]	0,4	1,0	0,6	1,0
Udział gospodarstw z ujemnym dochodem z gospodarstwa [proc.]	4,0	13,8	1,9	10,6

A – Pomorze i Mazury, C – Mazowsze i Podlasie. Kolejne grupy gospodarstw (*patrząc od strony lewej*) zawierały odpowiednio 15, 16, 63 i 126 gospodarstw.
Źródło: obliczenia wł. na podst. danych systemu FADN oraz „Ankiety dotyczących dochodów spoza gosp. rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym”.

Informacje o gospodarstwach rolnych z wybranych regionów, średnie dla lat 2005-2009

Wyszczególnienie	A		C	
	Udział dochodu spoza gosp. w dochodzie ogółem rodziny rolnika			
	do 50%	50% i więcej	do 50%	50% i więcej
Wielkość ekonomiczna [ESU]	4,9	4,4	5,0	4,3
Wskaźnik bonitacji gruntów ornych (GO) [pkt]	0,71	0,68	0,86	0,76
Powierzchnia UR [ha]	15,75	10,81	11,16	10,26
w tym: dodzierżawionych [proc.]	14,8	12,7	19,5	13,4
Udział odłogów w UR [proc.]	3,9	1,4	0,7	0,6
Nakłady pracy ogółem na 1 ha UR [AWU/ha UR]	0,11	0,12	0,14	0,13

A – Pomorze i Mazury, C – Mazowsze i Podlasie. Kolejne grupy gospodarstw (*patrząc od strony lewej*) zawierały odpowiednio 15, 16, 63 i 126 gospodarstw.

Źródło: obliczenia wł. na podst. danych systemu FADN oraz „Ankiety dotyczących dochodów spoza gosp. rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym”.

Informacje o rodzinach użytkujących gospodarstwa rolne w wybranych regionach, średnie dla lat 2005-2009

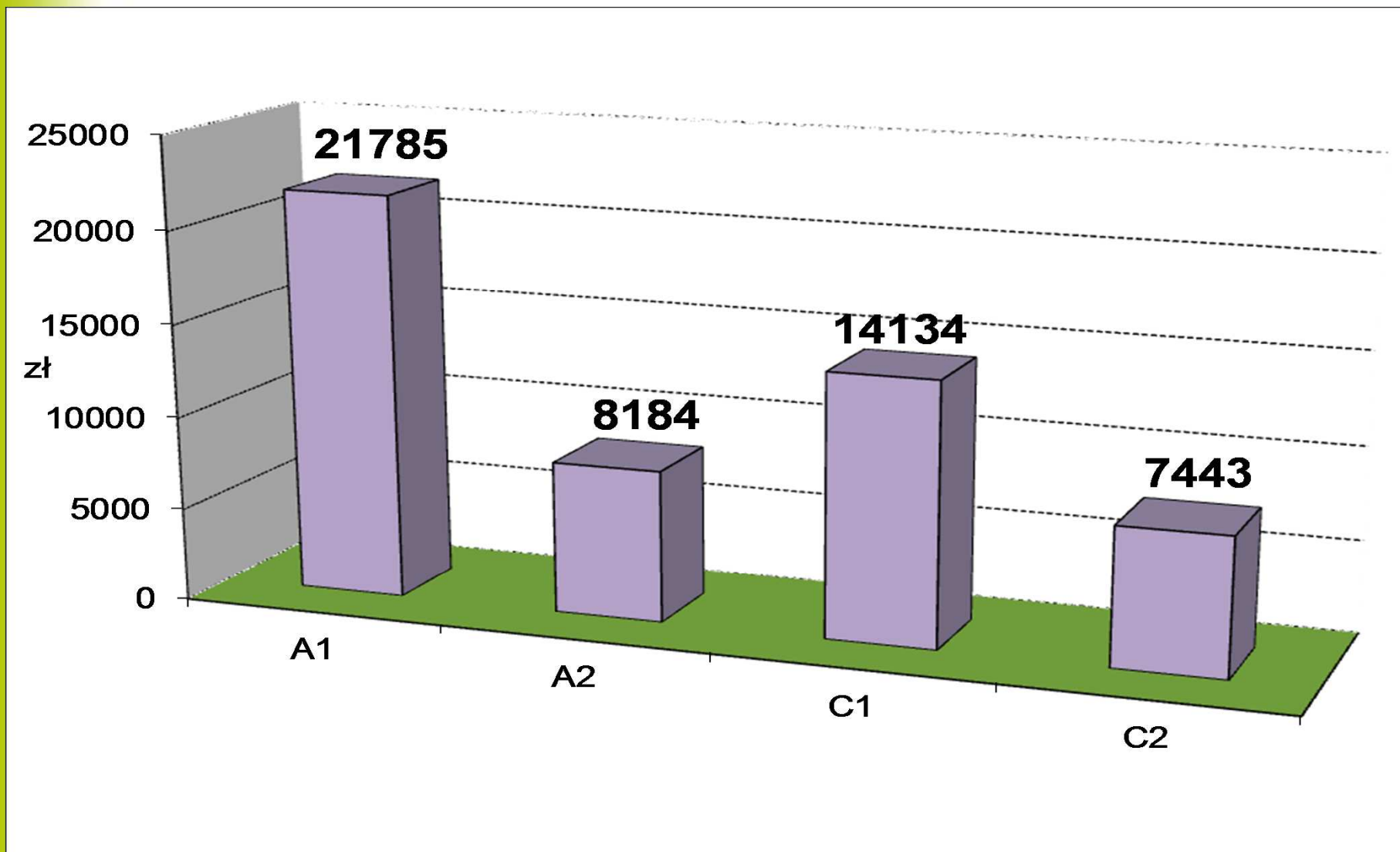
Wyszczególnienie	A		C	
	Udział dochodu spoza gosp. w dochodzie ogółem rodziny rolnika			
	do 50%	50% i więcej	do 50%	50% i więcej
Średni wiek kierownika gospodarstwa [lata]	44	46	45	44
Udział kierowników z wykształceniem rolniczym [proc.]	42,7	36,0	41,9	35,1
w tym: wyższym	0,0	0,0	0,6	7,9
Udział gospodarstw z zadeklarowanym następcą* [proc.]	41,1	32,2	58,3	48,3
Liczba członków rodziny [osoby]	3,6	3,8	4,1	4,3
Udział rodzin takich jak: [proc.]				
samotne małżeństwo (rodzina jednopokoleniowa)	12,0	7,5	11,4	12,2
rodzina pełna, dwoje rodziców i ich dzieci (rodzina dwupokoleniowa)	73,3	63,8	47,9	51,6
rodzina wielopokoleniowa	5,3	7,5	18,4	16,3
Udział rodzin posiadających dzieci do lat 18-tu [proc.]	69,3	53,8	49,2	49,8
w tym: do lat 14-tu	52,0	31,3	36,5	35,9

A – Pomorze i Mazury, C – Mazowsze i Podlasie. Kolejne grupy gospodarstw (patrzac od strony lewej) zawierały odpowiednio 15, 16, 63 i 126 gospodarstw.

* - dotyczy jednostek, w których wiek kierownika gospodarstwa rolnego wynosi co najmniej 50 lat.

Źródło: obliczenia wł. na podst. danych systemu FADN oraz „Ankiety dotyczących dochodów spoza gosp. rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym”.

Dochód z gospodarstwa rolnego na 1 pełnozatrudnionego członka rodziny rolnika w rozpatrywanych grupach gospodarstw, średnio w latach 2005-2009

A – region Pomorze i Mazury, C – region Mazowsze i Podlasie; 1 - do 50% DSGR w DORR, 2 - 50% i więcej DSGR w DORR. DSGR - dochód spoza gospodarstwa rolnego, DORR - dochód ogółem rodziny rolnika.

Źródło: obliczenia wł. na podst. danych systemu FADN oraz „Ankiety dotyczących dochodów spoza gosp. rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym”.

Dochody spoza gospodarstwa rolnego w gospodarstwach z wybranych regionów, w 2009 roku

Wyszczególnienie	A				C			
	Udział dochodu spoza gospodarstwa w dochodzie ogółem rodziny rolnika							
	do 50%		50% i więcej		do 50%		50% i więcej	
	Wartość [zł]	Udział [%]	Wartość [zł]	Udział [%]	Wartość [zł]	Udział [%]	Wartość [zł]	Udział [%]
Dochód spoza gospodarstwa rolnego ogółem	9 797	100,0	22 975	100,0	12 767	100,0	25 843	100,0
w tym: z pracy najemnej	5 177	52,8	15 500	67,5	6 770	53,0	17 441	67,5
z emerytury i renty	1 747	17,8	4 763	20,7	4 222	33,1	4 130	16,0
ze świadczeń społecz. innych niż emerytury i renty	1 053	10,7	1 787	7,8	479	3,8	879	3,4
z zarejestrowanej działalności pozarolniczej	1 167	11,9	0	0,0	0	0,0	609	2,4
pozostałe	653	6,8	925	4,0	1 295	10,1	2 784	10,7

A – Pomorze i Mazury, C – Mazowsze i Podlasie. Kolejne grupy gospodarstw (patrzac od strony lewej) zawierały odpowiednio 15, 16, 63 i 126 gospodarstw.

Źródło: obliczenia wł. na podst. danych systemu FADN oraz „Ankiety dotyczących dochodów spoza gosp. rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym”.

Podstawowe czynniki decydujące o dochodach z gospodarstw rolnych z wybranych regionów, średnio w latach 2005-2009

Wyszczególnienie	A		C	
	Udział dochodu spoza gosp. w dochodzie ogółem rodziny rolnika			
	do 50%	50% i więcej	do 50%	50% i więcej
Wartość produkcji sprzedanej [zł]	75 272	39 957	34 061	27 299
Kosztocłonność produkcji [proc.]	84,3	96,6	81,6	95,4
Udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem [proc.]	71,4	46,1	54,0	44,3
Udział amortyzacji w kosztach ogółem [proc.]	9,8	22,4	18,1	26,3
Wydajność pracy [tys. zł/AWU]	70,7	23,8	30,4	23,0
Produktywność ziemi* [tys. zł/ha UR]	8,0	2,9	4,4	3,0

A – Pomorze i Mazury, C – Mazowsze i Podlasie. Kolejne grupy gospodarstw (patrząc od strony lewej) zawierały odpowiednio 15, 16, 63 i 126 gospodarstw.

* przy obliczaniu produktywności ziemi od ogólnej powierzchni użytków rolnych odjęto powierzchnię odłogów i ugorów.

Źródło: obliczenia wł. na podst. danych systemu FADN oraz „Ankiety dotyczących dochodów spoza gosp. rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym”.

Sprawność gospodarowania w gospodarstwach rolnych z wybranych regionów, średnio w latach 2005-2009

Wyszczególnienie	A		C	
	Udział dochodu spoza gosp. w dochodzie ogółem rodziny rolnika			
	do 50%	50% i więcej	do 50%	50% i więcej
Wskaźnik unieruchomienia majątku [krotn.]	6,1	6,4	5,3	6,4
Stopień zadłużenia gospodarstw [proc.]	7,8	3,4	4,7	2,3
Udział zadłużonych gospodarstw rolnych [proc.]	69,3	47,5	38,4	31,0
Udział gospodarstw z rozszerzoną reprodukcją majątku trwałego [proc.]	13,3	12,5	22,2	11,9
Stopa reprodukcji majątku trwałego [proc.]	-2,7	-3,9	-1,4	-2,3

A – Pomorze i Mazury, C – Mazowsze i Podlasie. Kolejne grupy gospodarstw (*patrzac od strony lewej*) zawierały odpowiednio 15, 16, 63 i 126 gospodarstw.

Źródło: obliczenia wł. na podst. danych systemu FADN oraz „Ankiety dotyczących dochodów spoza gosp. rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym”.

Ukierunkowanie produkcyjne rozpatrywanych gospodarstw oraz niektóre informacje o prowadzonych w nich działalnościach produkcji roślinnej i zwierzęcej, średnie dla lat 2005-2009

Wyszczególnienie	A		C	
	Udział dochodu spoza gosp. w dochodzie ogółem rodziny rolnika			
	do 50%	50% i więcej	do 50%	50% i więcej
Udział gospodarstw rolnych ukierunkowanych na: [proc.]				
produkcję roślinną	37,3	18,8	38,1	30,5
produkcję zwierzęcą	40,0	50,0	32,4	46,2
produkcję wielostronną (mieszaną)	22,7	31,2	29,5	23,3
Powierzchnia uprawy zbóż w gosp. uprawiających [ha]	8,90	6,42	7,24	6,98
Powierzchn. uprawy pszenicy w gosp. uprawiających [ha]	5,46	1,71	2,83	2,36
Plon pszenicy [dt/ha]	45,1	37,1	44,2	38,0
Średnioroczny stan krów w gosp. prowadz. ich chów [LU]	3,54	2,76	2,72	2,50
Wydajność mleczna krów [litry/szt.]	3 338	3 028	4 018	3 433

A – Pomorze i Mazury, C – Mazowsze i Podlasie. Kolejne grupy gospodarstw (*patrząc od strony lewej*) zawierały odpowiednio 15, 16, 63 i 126 gospodarstw.

Źródło: obliczenia wł. na podst. danych systemu FADN oraz „Ankiet dotyczących dochodów spoza gosp. rodziny rolnika w danym roku obrachunkowym”.

Podsumowanie (1/4)

Średnio w latach 2005-2009 spośród objętych badaniami rodzin rolników posiadających co najmniej dwa źródła dochodu w najlepszej sytuacji ekonomicznej znajdowały się rodziny z gosp. rolnych położonych w regionie Pomorze i Mazury.

Średni dochód ogółem rodziny rolnika (dochód z gospodarstwa domowego) wynosił w nich około 36 000 zł, podczas gdy w gospodarstwach rodzin z pozostałych regionów był o 13-14% niższy, wynosił około 31 000 zł.

Wśród rozpatrywanych rodzin z regionu Pomorze i Mazury (A) oraz Mazowsze i Podlasie (C) około 80% miało jedno źródło dochodu spoza gospodarstwa rolnego a około 20% - więcej niż jedno źródło.

Podsumowanie (2/4)

Najczęstszymi źródłami dochodów spoza gospodarstwa rolnego rodzin rolników (DSGR) były najemna praca zarobkowa oraz emerytury i renty.

W regionie Pomorze i Mazury (A) udział rodzin z dochodami z pracy najemnej oraz z emerytur i rent wynosił kolejno około 40 i 30%, a w reg. Mazowsze i Podlasie (C) – około 60 i 25%.

Najwyższy dochód z gosp. rolnego uzyskano w regionie Pomorze i Mazury. Głównymi czynnikami, które o tym zdecydowały były: wyższa wartość produkcji sprzedanej (57 000 zł wobec 30 000-34 000 zł w innych regionach), lepsze wykorzystanie posiadanych zasobów oraz większa wydajność pracy i produktywność ziemi. Najsłabsze wyniki większości tych czynników uzyskano na Mazowszu i Podlasiu.

Podsumowanie (3/4)

Grupowanie gospodarstw z regionu Pomorze i Mazury oraz Mazowsze i Podlasie według udziału dochodu spoza gospodarstwa rolnego w dochodzie ogółem rodziny rolnika (do 50% DSGR w DORR oraz 50% i więcej DSGR w DORR) wykazało, że w lepszej sytuacji ekonomicznej są rodziny z mniejszym udziałem DSGR w DORR, a najwyższy dochód ogółem i dochód z gospodarstwa rolnego uzyskały rodziny zlokalizowane w regionie Pomorze i Mazury.

O lepszej sytuacji ekonomicznej rodzin z gospodarstw z tej grupy badawczej decydowała m.in. o 40-50% większa powierzchnia UR (ok. 16 ha wobec 10-11 ha w innych grupach gospodarstw), mniejsza pracochłonność produkcji w przeliczeniu na 1 ha UR, wyższa 1,9-2,8-krotnie wartość produkcji sprzedanej, racjonalniejsze wykorzystanie majątku oraz większa wydajność pracy i produktywność ziemi.

Podsumowanie (4/4)

W gospodarstwach rolnych rodzin zlokalizowanych w regionie Pomorze i Mazury, w przypadku których DSGR w DORR stanowił do 50%, większy był też odsetek kierowników gospodarstw z wykształceniem rolniczym oraz udział rodzin pełnych, dwupokoleniowych, które częściej niż rodziny z innych grup posiadały dzieci do lat 14-tu. Te czynniki również wpłynęły na korzystniejszą niż w pozostałych grupach sytuację ekonomiczną użytkujących te gospodarstwa rodzin.

Zróżnicowanie regionalne sytuacji ekonomicznej rodzin rolników uzyskujących dochody z co najmniej dwóch źródeł

Źródło: <http://www.witrynawiejska.org.pl/strona.php?p=1891&c=5806>

Irena.Augustynska@ierigz.waw.pl